

Deel A:
Het concrete product met onderbouwend verslag

**“Dramatherapeutische werkvormen
ondersteund door beeldende opdrachten”**

Naam	Deborah van Dam & Marcia Simpson
Studentnr.	1541333 & 1525135
Klas	V4
Consulent	Hans van Keken
1 ^e Beoordelaar	Neel de Haan
2 ^e Beoordelaar	Han Kurstjens

Inhoudsopgave

	Blz.
Inleiding	3
Onderbouwend verslag	4
Papieren overzicht Prezi-presentatie	8

➔ **document: DVD Prezi-presentatie**

Inleiding

Van harte welkom in ons 'concrete' afstudeerproduct!

Dit document bevat een onderbouwend verslag en een papierenversie van ons product. Het product zelf is echter via internet (www.prezi.com) te vinden of op de DVD te bekijken. Hoe dit in zijn werk staat uitgelegd bij 'Papieren overzicht Prezi-Presentatie'.

Met een digitale presentatie nemen wij wel een risico, omdat er dan altijd wat mis kan gaan. Er zijn meldingen gekomen over dat het geluid soms niet werkt. Dit is echter afhankelijk per computer en ligt buiten onze macht. Om op dit obstakel in te springen kunt u op twee manieren de presentatie bekijken; via de DVD en via de website. Wij hopen dat alles bij u voorspoedig verloopt.

Op verzoek van de evaluatiegroep hebben wij het onderbouwend verslag bij ons concrete product gevoegd. Dit ter verheldering van de gemaakte keuzes in de werkwijzen.

Wij hopen dat u met net zoveel plezier naar ons product kijkt als dat wij hier aan hebben gewerkt. Ons product bevat veel beeld- en luistermateriaal, zodat er weinig gelezen hoeft te worden en onze bedoelingen letterlijk voor u te zien zijn.

Veel kijk en luister plezier!

Inleiding

In dit verslag zullen wij de gemaakte keuzes in het ontwikkelen van ons product toelichten en motiveren. Hierdoor hopen wij duidelijkheid te scheppen over het hoe en waarom van ons product.

Doelgroep

Dit product is gericht op licht verstandelijk gehandicapte (LVG) meisjes met een laag zelfbeeld. Het IQ van deze meisjes is tussen de 65 en 75. De meisjes bevinden zich in het speciaal onderwijs in groep 7 en 8, leeftijd 11 tot 13 jaar.

Door middel van ons product willen wij het ontwikkelen van een positief zelfbeeld bevorderen. Dit blijkt nodig, want kinderen met LVG zijn in sociaal emotioneel opzicht kwetsbaar. Ze hebben een verhoogd risico overvraagd te worden en hebben over het algemeen weinig zelfvertrouwen. Het vaak laat onderkennen van de verstandelijke beperking leidt tot overvraging en het ontstaan van faalangst en weinig zelfvertrouwen¹.

Op cognitief en sociaal gebied doen kinderen met LVG meer faalervaringen op dan normaal begaafden. Deze faalervaringen zijn van negatieve invloed op het zelfvertrouwen en het zelfbeeld. De zelfwaardering ligt over het algemeen lager bij LVG en zwakbegaafde kinderen dan bij normaal begaafde kinderen. Veel kinderen met LVG worstelen met een non-realistisch zelfbeeld (geen goede kijk op zichzelf wat ze wel of niet kunnen), gekenmerkt door 'overschatting' of 'onderschatting'².

Vanuit dit gegeven willen wij met ons product het ontwikkelen van een positief zelfbeeld stimuleren

Volgens Freud bevinden de meisjes zich in de latentiefase of de genitale fase. In de latentiefase schept het kind genoeg in iets te construeren, plannen te maken, verzamelingen aan te leggen, alleen of samen met anderen. De psychologische crisis die in dit stadium van identiteitsvorming ontstaat, spitst zich toe op het probleem of het kind volgens zichzelf en de anderen adequate handvaardigheden aan de dag leert leggen en of zijn activiteiten en zijn eigen bestaan zinvol in een groter sociaal geheel geplaatst kunnen worden. Hierin mislukken resulteert in gevoelens van minderwaardigheid³.

De genitale fase start rond het 11e à 12e levensjaar en is de ontluiking van de volwassen seksualiteit. De genitale fase volgt de latentiefase op en kan beschreven worden als de ontwikkeling van de geslachtsdrift.

Het hebben van seksuele gevoelens is niet gekoppeld aan het ontwikkelingsniveau. Een achterstand in de ontwikkeling heeft wel veel invloed op de manier waarop seksuele gevoelens worden beleefd en geuit. Het lichaam rijpt zich meestal wel volgens de kalenderleeftijd. Een jongere met een verstandelijke beperking kan 'volwassen' seksueel gedrag ontwikkelen. Maar zijn of haar kennis en emotionele en sociale vaardigheden kunnen onvoldoende zijn ontwikkeld om hier op een volwassen manier mee om te gaan. Hierdoor lopen deze meisjes meer risico om verward te raken in onaangename (seksuele) relaties en zijn hierin erg kwetsbaar.

Het feit dat deze LVG meisjes met een laag zelfbeeld zich ook nog eens in deze leeftijd bevinden maakt ze kwetsbaar. Hierdoor zoeken zij bevestiging bij de ander, vaak van het andere geslacht. Dit gegeven maakt hen nog kwetsbaarder. Door hun hang naar bevestiging (veelal bij jongens) lopen zij meer risico in handen te vallen van 'verkeerde' jongens.

Indicaties

¹ Bron: hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/fontys/show.cgi?fid=5060

² Bron: hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/fontys/show.cgi?fid=5060

³ Bron: Verhofsdtadt-Denève, Van Geert, Vyt (2003) Handboek Ontwikkelingspsychologie, blz. 314

De therapie is gericht op meisjes. Om aan de therapie deel te kunnen, gelden de volgende indicaties:

- De meisjes zijn in de leeftijd van tien tot dertien jaar
- De meisjes hebben een IQ tussen de 65 en 75
- De meisjes hebben een laag zelfbeeld

Contra indicaties

Soms blijkt dat ondanks het voldoen aan de indicatiestelling, dramatherapie niet de aangewezen therapie is. Dit is aan de orde in de volgende situaties:

- Wanneer de cliënt geen affiniteit heeft met het medium drama en beeldend
- Cliënten waarbij andere emotionele problemen dusdanig de overhand hebben waardoor de verdere ontwikkeling stagneert. Bijvoorbeeld een kind dat geestelijk, lichamelijk of seksueel getraumatiseerd is, kan sociaal en emotioneel vastlopen. De oorzaak van het disfunctioneren ligt dan in het opgelopen trauma. Dit trauma zal eerst behandeld moeten worden.
- Cliënten waarbij een onvoldoende motivatie om deel te nemen aan de therapie.
- Wanneer een cliënt een IQ heeft dat lager is dan 65, of hoger dan 75

Behandelvisie

Voor het opzetten van onze behandeling hebben wij ons verdiept in de manier van werken in het SBO. In het SBO wordt veel gewerkt met visuele ondersteuning, zoals pictogrammen en stoplichten. Wij sluiten dus met ons product aan op de behoefte aan visuele ondersteuning.

- ➔ In ons product staan de volgende doelen centraal naar aanleiding van veel voorkomend gedrag bij LVG kinderen:
 - De kinderen willen graag presteren en zijn bang om iets fout te doen. I.p.v. presteren willen wij de meisjes leren genieten.
 - Het willen presteren maakt dat de kinderen vaak gespannen zijn. Zelf een inbreng doen of zichzelf in de therapie/groep laten zien brengt spanning voor deze kinderen met zich mee. We willen de meisjes ontspanning laten ervaren en ze bewust laten worden van het verschil tussen spanning en ontspanning.
 - Kinderen met LVG onderschatten of overschatten zichzelf vaak. Onderschatting leidt tot passiviteit en het uit de weg gaan van (spannende) dingen. Wat we de kinderen veelal horen zeggen is "Ik kan het niet" of "Ik weet het niet". Dit antwoord komt voort uit angst voor afwijzing. We willen in plaats van de angst voor afwijzing de kinderen laten ervaren dat het doen van een inbreng tot plezier (en dus succes) kan leiden.
 - Vanuit de praktijk en literatuur merken wij op dat de kinderen zelfkritisch zijn. Hetgeen een ander doet wordt veelal als 'beter' gezien. De nadruk ligt hierdoor vaak op het negatieve. Hierdoor hebben ze vaak veel moeite met het complimenteren van zichzelf of van de ander. Wij willen de nadruk leggen op het positieve en op deze manier de meiden leren om zichzelf en de ander complimenten te geven.
 - Uit bovenstaand punt komt ook het volgende doel naar voren: Zichzelf bekrachtigen in plaats van ontkrachten.
 - Als laatste wordt er geconcentreerd op het stevig staan, we willen de kinderen bewust laten worden van de verschillende lichaamshoudingen en welke effecten dit heeft. Wanneer ze hier meer bewust van zijn, zullen ze ook kunnen werken aan het stevig staan. Het gebruik van de stem valt hier ook onder.

Verder leggen wij vooral de nadruk op de kracht van het kind. We hopen en denken dat wanneer het zelfbeeld bekrachtigd wordt en het kind sterker in haar schoenen komt te staan, de eerder genoemde risico's worden verkleind. In die zin gaan wij dus preventief te werk.

Doelen

Het hoofddoel van deze therapie is als volgt:

- Het stimuleren van een positief zelfbeeld bij LVG meisjes

Om dit doel te behalen werken we aan de volgende subdoelen:

- Het meisje durft zichzelf te laten zien door zich fysiek te presenteren
Door middel van werkvormen welke fysieke aanwezigheid?? vereisen, hopen we het lichaamsbewustzijn te vergroten. Hierdoor zullen ze hun lijf beter leren kennen en steviger staan?? Wordt zich bewust van haar fysieke aanwezigheid.
- Het meisje durft een inbreng te hebben binnen de therapie
Het meisje durft/voelt zich zeker genoeg om haar wensen en/of ideeën uit te spreken
- Het meisje durft haar stem te laten gelden
Door het oefenen van stemgebruik op verschillende manieren wordt het meisje zich steeds meer bewust van het gebruik en de effecten hiervan. Het meisje durft zich letterlijk te laten horen.
- Het meisje doet succeservaringen op binnen spel
- *Het meisje ervaart succes binnen de therapie. Een aantal opdrachten zijn speciaal gericht hierop en zullen hoe dan ook succes tot gevolg hebben.*
- Het meisje ervaart plezier binnen spel
- *Het meisje ervaart hoe het voelt om plezier te beleven zonder de druk te voelen om te moeten presteren van zichzelf.*

Therapeutvariabelen

Het is van belang dat de therapie wordt gegeven door een dramatherapeut. De therapeut heeft ervaring en kennis van de desbetreffende doelgroep.

Vanwege de leeftijdsfase (genitale) fase waarin zij zich bevinden en de kwetsbaarheid op het gebied van seksualiteit achten wij het belangrijk dat de therapie door een vrouw wordt gegeven. Dit zal meer vertrouwen en veiligheid scheppen doordat de meisjes zich beter kunnen spiegelen aan een vrouw en op deze manier geen bevestiging kunnen zoeken bij iemand van het andere geslacht. We werken veel met lichaamsbewustzijn waardoor wij denken dat het de veiligheid ten goede zal komen wanneer de therapeut een vrouw betreft.

Keuzes thema's inhoud sessies

Plezier ervaren in plaats van moeten presteren

De meisjes voelen zich onzeker en hebben veelal het gevoel te moeten presteren. Deze druk werkt vaak averechts wat zorgt voor frustratie en een gevoel van onkunde. Wij vinden het belangrijk dat ze leren plezier te ervaren zonder zichzelf de druk van het presteren op te leggen. Het puur genieten vanuit de beleving staat voorop.

Succeservaringen op doen

Doordat deze meisjes zichzelf vaak onderschatten en het gevoel hebben weinig succes te ervaren, willen wij de nadruk leggen op hun kracht en willen we ze laten ervaren dat ze wel degelijk succes kunnen hebben. Dit willen wij bereiken door middel van Door middel van de werkvormen die we inzetten creëren wij de voorwaarden tot het ervaren van succes.

Jezelf fysiek laten zien

Om je sterker in je eigen lijf te voelen is het een voorwaarde om je bewust te zijn van je eigen lijf. Om dit bewustzijn te versterken zetten wij werkvormen in die gericht zijn op het fysieke component. Ook is lichaamsbewustzijn van belang om te weten wat je uitstraalt, hoe

je op een ander overkomt en wat de effecten zijn van verschillend lichaamsgebruik. Ontspanning is ook een factor waarbij lichaamsbewustzijn komt kijken; zit je ademhaling hoog of laag, is deze snel of traag en welk effect heeft dit op je/welk gevoel brengt dit met zich mee/hoe kun je hier invloed op uitoefenen?

Inbreng durven hebben

De gedachte om iets fout te doen of uitgelachen te worden is bij deze meisjes veelal aanwezig. Vaak is deze gedachte zo overheersend dat geen inbreng doen verkozen wordt boven het risico om iets verkeerd te zeggen. Wij willen dat het doen van een inbreng tot plezier kan leiden, en dus tot succes. Op deze manier willen wij het doen van een inbreng bekrachtigen en stimuleren.

Poppenspel

Omdat het erg spannend is voor de meisjes om tot spel te komen en zichzelf (fysiek) te presenteren, is het belangrijk om met kleine stapjes te werken. Door te beginnen met poppenspel willen we de meisjes op een veilige manier tot spel verleiden. Het spelen met poppen zorgt voor een bepaalde distantie die veiligheid creëert. De meisjes hoeven zichzelf nog niet fysiek te presenteren en ze hoeven nog niet de ruimte in. Ze oefenen hier echter wel met zich presenteren en het verplaatsen in een rol.

Ook kan het werken met poppen als projectie werken, wanneer het meisje haar wensen, ideeën of gedachten hierop projecteert. Wanneer dit het geval is, is er de mogelijkheid tot het verkrijgen van enig inzicht van de binnenwereld van het kind.

Durft ruimte in te gaan

Wanneer er sprake is van (ernstige) onzekerheid, is dit terug te zien in het feit dat het meisje letterlijk weinig ruimte in durft te nemen en zich klein houdt. Door middel van werkvormen gericht op het component ruimte gebruik, hopen we stapje voor stapje het durven innemen van ruimte te stimuleren.

Evaluatie

Voor het evalueren van ons product hebben wij op zorgvuldige wijze een evaluatiegroep samen gesteld. Belangrijk was voor ons dat aan deze evaluatiegroep dramatherapeuten zouden deelnemen, omdat het product voor hen bestemd is. Hun expertise en kijk op ons product is voor ons erg zinvol bruikbaar. Omdat wij gebruik maken van beeldende opdrachten ter ondersteuning vinden wij een kritische blik van iemand die gespecialiseerd is in het beeldende aspect ook erg belangrijk. Dit zou zowel een beeldend kunstenaar als een beeldend therapeut kunnen zijn. In het laatste geval is het belangrijk te vermelden dat wij *niet* werken met beeldende therapie, maar met beeldende activiteiten *ter ondersteuning* van de dramatherapie. Wat betreft de dramatherapeuten vonden wij het belangrijk dat ten minste één van hen werkzaam zou zijn op een SBO school. Dit geeft ons de mogelijkheid om aan te kunnen sluiten op de werkwijze van de school m.b.t. deze doelgroep.

Wat betreft de therapie zelf, wordt er aan het einde van iedere sessie kort met de meiden geëvalueerd. Hierin worden drie korte vragen gesteld:

- Wat vond je het leukst?
- Wat vond je moeilijk?
- Wat heb je vandaag geleerd?

Het reflecteren, maar vooral het generaliseren is voor deze doelgroep moeilijk. Ze zijn hier wel toe in staat binnen de situatie zelf, maar het is niet haalbaar om dit buiten de context te plaatsen. Vragen over het hier en nu zoals hierboven beschreven zijn behapbaar.

Papieren overzicht Prezi-Presentatie

N.a.v. feedback van de evaluatiegroep is dit overzicht er bij geplaatst. Dit is niet het complete programma zelf, maar een overzicht om terug te lezen in welke sessie welke opdrachten met welke doelen worden gegeven.

U kunt de prezi-presentatie – het daadwerkelijke product – via de bijgevoegde DVD bekijken. Let hierbij wel op dat u verbonden bent met internet, anders kunnen spelen de filmpjes niet af.

U kunt de prezi-presentatie ook via internet bekijken, via www.prezi.com
U moet zich dan inloggen met de naam: dramaproject2012@hotmail.com
Het wachtwoord: drama2012

Hierbij moet helaas wel vermeld worden dat het per computer afhankelijk is of deze het bijbehorende geluid (van de filmpjes en de geluidsfragmenten) afspeelt. Hier hebben wij helaas – ondanks navraag en onderzoek - niks aan kunnen veranderen.

Veel plezier bij het bekijken van ons product!